

Marko Petrić¹

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-7855-0157>

Univerzitet u Beogradu – Filološki fakultet

KONTRASTIVNA ANALIZA NASTAVAKA ZA NEODREĐENU NOMINALNU PLURALIZACIJU U SAVREMENOM DANSKOM, NORVEŠKOM I ŠVEDSKOM JEZIKU

Sažetak: Savremeni danski, norveški i švedski jezik mogu se opisati kao tri ausbau-jezika nastala iz jednog skandinavskog dijasistema. Prema tome, skandinavski jezici među sobom pokazuju vrlo visok stepen tipološke izjednačenosti koja se, između ostalog, ogleda u njihovoj gramatici. Uprkos brojnim morfološkim sličnostima, u skandinavskim jezicima su nastavci za nominalnu pluralizaciju poprilično razučeni, što će reći da se oblici imenica u množini ne preklapaju nužno u ovim jezicima i da zapravo prate pravila autohtona svakom skandinavskom jeziku ponaosob. Ni inventar nastavaka nije isti u sva tri jezika. Shodno tome, sva preklapanja su ili dijahronijski motivisana ili su samo slučajna.

Ključne reči: nastavak, nominalna pluralizacija, danski, norveški, švedski

1. Uvod

U ovom radu se, s jedne strane, analiziraju sličnosti i razlike u izboru nastavaka kojima se u savremenim skandinavskim jezicima vrši nominalna pluralizacija, dok se sa druge strane ispituju (ne)pravilnosti u distribuciji nastavaka zajedničkih ovim jezicima. Iako pokazuju vrlo visok stepen tipološke izjednačenosti, savremeni danski, norveški i švedski, u stvari, odstupaju među sobom u fleksiji, što se najbolje vidi u oblicima imenica u neodređenoj množini². Uprkos tome što danski, norveški i šved-

¹ marko.petric@fil.bg.ac.rs

² U savremenim skandinavskim jezicima određenost (tj. species) predstavlja zasebnu gramatičku kategoriju koja ima i morfološku realizaciju. Za razliku od, recimo, engleskog

ski zapravo predstavljaju ausbau-jezike nastale intencionalnom policentričnom standardizacijom dijalekata jednog skandinavskog dijalekatskog kontinuuma i hipotetičkog skandinavskog dijasistema, oni ipak ne dele iste nastavke za građenje neodređene množine, kao što ni distribucija datih nastavaka ne prati ista pravila u sva tri jezika.

Kada je reč o samim nastavcima, treba imati na umu da u skandinavskim jezicima ima nastavaka i domaćeg, odn. germansko-skandinavskog, i stranog porekla. No, u ovom radu se ograničavamo domaće, isključujući one preuzete iz drugih jezika³.

Prema tome, metodološki pristup istraživanju je kontrastivno-deskriptivnog karaktera, a za cilj ima kontrastivno mapiranje flektivnih nastavaka aktuelnih pri građenju neodređenog plurala u danskom, norveškom i švedskom. Kako bismo opisali sličnosti i razlike, koristili smo se mnoštvom normativnih rečnika, gramatika i pravopisa savremenih skandinavskih jezika, a kao najvažnije izdvajamo: *Danski pravopis* (*Ret-skrivningsordbogen*, u nastavku: RO), aktuelni normativni pravopis danskog jezika iz 2012. godine, koji izdaje Odbor za danski jezik (Dansk Sprognævn), telo zaduženo za standardizaciju danskog; *Rečnik bukmo-la* (*Bokmålsordboka*, u nastavku: BO), normativni rečnik norveškog bukmo-la⁴, koji izdaju Univerzitet u Bergenu i Savet za jezik (Språkrådet); *Rečnik*

(u kom određena množina imenice *house* glasi: *the houses*) ili nemačkog (u kom određenu množinu imenice *Haus* glasi: *die Häuser*), dva germanska jezika u kojima određenost nije morfološka jedinica nego sintagmatska celina, u skandinavskim jezicima kategorija određenosti je morfološki konkatentativna. Stoga imenske lekseme u skandinavskih jezicima imaju zasebnu morfosintaktičku realizaciju u određenosti, pa je species sastavni deo deklinacije i paradigme lekseme. Određena množina imenice *hus* u danskom i norveškom glasi: *husene*, a na švedskom: *husen*. Reč je, dakle, o sintetičkom obliku u nominalnoj paradigmi. Međutim, u ovom radu se proučava samo neodređena množina, jer se kod nje primećuje veći stepen neujednačenosti i različitosti nego kod nastavaka za određenu množinu koja bi, da smo je uključili u istraživanje, znatno uticala na povećanje obima rada.

3 Naime, u skandinavskim jezicima veliki broj pozajmljenica iz grčkog i latinskog nije prošao kroz morfološku adaptaciju, pa klasicizmi grade plural nastavcima -a i -i. Pored toga, u skandinavistici je, recimo, i nastavak -s stranog porekla, a vezuje se za anglicizme koji nisu morfološki adaptirani, pa zato zadržavaju oblik množine iz engleskog jezika. Mi njih u ovom slučaju ne proučavamo zato što bi se njima moralo pristupiti na drugačiji način koji po obimu i tematici prevazilazi okvire ovog rada.

4 Bukmol (bokmål), bukvalno: knjiški jezik, odn. književni jezik, predstavlja jedan od dva standardna varijeteta norveškog jezika. Drugi varijetet je tzv. ninošk (nynorsk), tj. novonorveški. Dok je bukmol nastao norvagizacijom pisanog danskog jezika, ninošk je pak zasnovan na norveškim narodnim dijalektima koji su bili pod minimalnim uticajem danskog. U radu se osvrćemo na oba

ninoška (*Nynorskordboka*, u nastavku: NO), koji takođe izdaju i uređuju Univerzitet u Bergenu i Savet za jezik; i *Gramatiku Švedske akademije nauka* (*Svenska Akademiens grammatik*, u nastavku: SAG), koju izdaje Švedska akademija nauka, telo zaduženo za standardizaciju švedskog jezika. Pored navedenih, prilikom izrade rada služili smo se i mnoštvom drugih, školsko-nastavničkih gramatika i priručnika za učenje i za nastavu danskog, norveškog i švedskog jezika, odakle su ekscerpirani primeri. Korpus za analizu se zasniva na izolovanim danskim, norveškim i švedskim rečima.

Osim toga, kako bi se što transparentnije razjasnile i opisale tipološke sličnosti i razlike u oblicima imenica u neodređenoj množini u skandinavskim jezicima, prilikom analize smo se služili rečima koje su kognatne u sva tri, odn. sva četiri skandinavska jezika, imajući u vidu da se u radu bukmol i ninošk zbog njihovih izvesnih morfoloških razlika tretiraju zasebno. Osim toga, paradigme primera korišćenih u ovom radu proverene su u odgovarajućim normativnim izvorima koji pružaju informacije o fleksiji.

2. Plural u skandinavskim jezicima

Nastavci kojima se u savremenim skandinavskim jezicima vrši nominalna pluralizacija predstavljaju tek nekolicinu nastavaka koji su opstali iz starijih stadijuma u razvoju jezika. „Za stare germanske jezike je karakterističan širok spektar obrazaca za građenje množine, nasleđen iz praindoevropskog flektivnog sistema“⁵ (Versloot & Adamczyk 2018: 18). To će reći da su se stare indoevropske deklinacije redukovale i pojednostavile u germanskim jezicima usled značajnih fonoloških redukcija i analoških nivelacija, što je razlog zašto je inventar nastavaka za nominalnu pluralizaciju relativno oskudan u savremenim skandinavskim jezicima. Uprkos toj morfološkoj anlizaciji, građenje množine u skandinavskim jezicima je i dalje epitetički proces inherentne fleksije, što će reći da plural nije kontekstualno uslovljen, kao što je to slučaj s kosim padežima.

Morfološki gledano, glavna karakteristika plurala u skandinavskim

norveška standarda s obzirom na to da između bukmola i ninoška postoje morfološke razlike, pa bi rad kontrastivne prirode bio nepotpun ako bi se isključio bilo bukmol ili ninošk.

5 “The old Germanic languages were characterised by a wide range of plural formation patterns, inherited from the Proto-Indo-European inflectional system.”

jezicima je njegova sintetička oblička markiranost koja se ogleda u dodavanju flektivnih nastavaka na osnovu reči. Pritom, treba imati na umu da je plural uvek morfološki markiran u skandinavistici, pa imenice poput lekseme *ord* – koja ima sinkretičku ortografsku i morfosintaktičku realizaciju u jednini i množini, naime: *ord* – sadrži tzv. nulti nastavak *-[ø]* u pluralu. Dakle, singular i plural, uprkos sinkretizmu, čine zasebne morfosintaktičke realizacije jedne lekseme.

2.1. Plural u savremenom danskom jeziku

U savremenom danskom se plural markira dodavanjem nastavaka *-er*, *-r*, *-e* ili *-[ø]* na osnovu. Gramatički rod imenice se neutralizuje u množini, pa se u pluralu ne prepoznaje da li je imenica zajedničkog ili srednjeg roda⁶. U danskom jeziku izbor nastavka u pluralu ne zavisi od roda (Christensen & Christensen 2019: 72). Za imenice srednjeg roda, poput: *bil*, *kop*, *cykel* i *tand*, vezuje se *-er* (pa u pluralu glase: *biler*, *kopper*, *cykler* i *tænder*), a isti nastavak se javlja i kod imenica srednjeg roda poput: *mirakel*, *kobbel* i *komfur* (pa onda u pluralu glase: *mirakler*, *kobler* i *komfurer*). Isto tako, nastavak *-[ø]* – koji neki autori, među kojima su Christensen & Christensen (2019), nazivaju homonimnom realizacijom singulara i plurala – primećujemo kod imenice zajedničkog roda *sko* i imenice srednjeg roda *føl*, koje u množini imaju gramatički homonimne oblike: *sko* i *føl* (dakle, zasebne morfosintaktičke realizacije lekseme).

Problematičan status u danistici ima nastavak *-r*. On se realizuje kod imenica koje na finalnoj poziciji u osnovi imaju nenaglašeno *-e*. Recimo, imenice *rige* (genus neutrum) i *kage* (genus utrum), koje u pluralu glase *riger* i *kager*, navodno dobijaju nastavak *-r* u množini. Stvar je u tome što, dijahronijski gledano, nastavak *-r* nije opravdan zato što predstavlja ili fonološki uslovljenu realizaciju nastavka *-er*, ili zapravo uopšte ne postoji kao takav, već nastaje i postoji situaciono tako što nenaglašeno *-e* u osnovi imenice prolazi kroz apokopu, sažimajući se sa nastavkom *-er* u kojem se javlja isti taj vokal. Time se, naposletku, izbegava geminacija vokala na sprezi nastavka i osnove. Dakle, kako množine imenica *rige* i *kage* ne bi bespotrebno glasile **rigeer* i **kageer*, dolazi do apokope. No, kada

⁶ U savremenom danskom jeziku postoje dva gramatička roda: 1) zajednički rod (genus utrum ili genus commune) i 2) srednji rod (genus neutrum). Zajednički rod za sebe vezuje neodređeni član *en* i određeni član *den*, a srednji rod za sebe vezuje neodređeni član *et* i određeni član *det*. Prirodni rod, odn. *sexus*, postoji u danskom jeziku, ali njime se ne bavimo u ovom radu zato što se on nikada ne aktualizuje u pluralu, pa samim time nije relevantan za ovo istraživanje.

je reč o fonološkim uslovima, zanimljivo je da ortografsko-morfološki oblik imenice u množini u danskom jeziku često ne odgovara izgovoru, tj. fonološkoj realizaciji. Dok je danska ortografija konzervativna i etimološka, pa čuva stare nastavke, u usmenom jeziku se *-er* i *-e* redukuju na nenaglašeni poluglas (Basbøll, Kjærbæk, & Lambertsen 2011: 2–3). U konzervativnom danskom izgovoru samo *-e* sme da se realizuje kao poluglas [ə], dok nastavak *-er* treba da se čuje kao otvoren vokal srednjeg reda [ɐ], ali u kolokvijalnom jeziku nastavci *-er* i *-e* sve češće imaju istu glasovnu vrednost, izjednačavajući se na poluglas, što u budućnosti može da dovede do konačne morfološke nivelacije nastavaka *-er* i *-e* na jedinstveno *-e* u standardnom danskom.

Broj nastavaka za nominalnu pluralizaciju je u danskom veoma mali, ali uprkos malom broju postoji mnogo teorijskih i praktičnih nekonzistentnosti. S jedne strane se za *-er* i *-r* može tvrditi da su u stvari jedan jedinstveni nastavak, a u praksi se sve manje distingviraju *-er* i *-e*, pa se broj nastavaka u (usmenom) danskom dodatno redukuje. Sa druge strane, status nultog nastavka je izvestan iako nema morf (ali ima semu), s tim što se definiše na razne načine: kao nulti nastavak, kao homonimija, homografija, kao sinkretizam singulara i plurala. Povrh svega, jasno je da je distribucija nastavaka sinhronijski neprozirna.

2.2. Plural u savremenom norveškom jeziku

2.2.1. Plural u bukmolu

Za razliku od danskog u kojem je proces nivelacije uzeo maha, u bukmolu je inventar nastavaka za nominalnu pluralizaciju stabilan. Bukmol sadrži tri nastavka, naime: *-er*, *-e* i *-[ø]*. Nastavak *-er* se javlja kod imenica svih rodova⁷, nastavak *-e* kod imenica muškog roda, a nulti samo kod imenica srednjeg roda (Golden, MacDonald & Ryen 2000: 11–12).

Primera radi, u bukmolu su imenice *elev*, *båt* i *hage* muškog roda, pa u množini glase: *elever*, *båter* i *hager*. Isto tako: *dør*, *vogn* i *plat*, imenice ženskog roda, u množini glase: *dører*, *vogner* i *plater*. Isti nastavak vidimo i kod imenica *eple* i *vindu*, koje su srednjeg roda, i koje u množi-

⁷ U bukmolu je genus kompleksnija kategorija nego u danskom jeziku. Bukmol broji tri gramatička roda, a to su: muški rod (masculinum, hankjønn), ženski rod (femininum, hunkjønn) i srednji rod (neutrum, intetkjønn). Ipak, zanimljivo je da riksmol (riksmål), nestandardni varijeteti bukmola, ima dva roda: zajednički i srednji.

ni glase: *epler* i *vinduer*. Nasuprot tome, kod imenica *glass* i *svar*, koje su srednjeg roda u bukmolu, sreće se nulti nastavak, pa zato u pluralu dolazi do poajeve sinkretičkih oblika *glass* i *svar*. Opšte pravilo je da sve jednosložne imenice srednjeg roda imaju nulti nastavak u pluralu, sa nekoliko izuzetaka poput: *sted* – *steder*, *brev* – *brever* i *kart* – *karter* (Golden, MacDonald, & Ryen 2000: 12). U nekim slučajevima su dozvoljeni dubleti, pa u bukmolu imenice *kontor* i *problem* (obe srednjeg roda) mogu da se pluralizuju pomoću nastavka i *-er* i *-[ø]*. Naposljetku, nastavak *-e* imamo kod imenica (muškog roda) čija se osnova završava na *-er*, cf. sg. *danser* vs. pl. *dansere*, ili sg. *sanger* vs. pl. *sangere*.

Iz prethodnih primera uviđamo da u bukmolu nema reči o potencijalnoj autonomnosti nastavka *-r* iako bi se moglo tvrditi da se javlja u imenicama poput *eple* – *epler* i *hage* – *hager*. U norvagistici, nasuprot danistici, vlada konsenzus oko toga da su se u ovom slučaju dva vokala sažela u jedan, tj. da je u pitanju apokopa.

2.2.2. Plural u ninošku

Kao i u bukmolu, u ninošku takođe postoje tri nastavka za nominalnu pluralizaciju, a u pitanju su: *-ar*, *-er* i *-[ø]*. Međutim, za razliku od bukmola, u ninošku nijedan nastavak nije kumulativan, a distribuiše se isključivo prema rodu⁸ imenice. Drugim rečima, u ninošku, prema NO, postoje tri deklinacije uslovljene rodom imenice, što će reći da u ninišku deklinabilnost imenice i njen oblik u pluralu zavise od njenog gramatičkog roda. Pa tako nastavak *-ar* dobijaju nomina masculina, nastavak *-er* nomina feminina, a nulti nastavak *-[ø]* nomina neutra.

Tabela 1: plural u ninošku

masculinum		femininum		neutrum	
sg.	pl.	sg.	pl.	sg.	pl.
båt	båtar	vogn	vogner	hus	hus
finger	fingerar	bok	bøker	hår	hår
bord	bordar	kvinne	kvinner	barn	barn
draum	draumar	dame	damer	bein	bein
herr	herrar	taske	tasker	land	land

⁸ Dok u bukmolu, praktično, postoji sloboda izbora kada je u pitanju gramatički rod, u ninošku to nije moguće jer on prepoznaje isključivo tri gramatička roda: muški (hankjønn), ženski (hokjønn) i srednji rod (inkjekjønn).

Kao što vidimo u tabeli 1, u ninošku svaki rod ima svoju deklinaciju. Pa tako možemo reći da u prvu deklinaciju spadaju imenice muškog roda, u drugu imenice ženskog, a u treću one srednjeg. Dok se u danskom jeziku rod imenice uopšte ne prepoznaje u obliku za plural, u ninošku je rod imenice u pluralu skoro uvek transparentan. Kažemo *skoro uvek* zato što postoje određene imenice čiji gramatički rod nije u skladu sa njenom deklinacijom. Na primer, iako su u ninošku imenice *fot* i *son* muškog roda, množinu grade pomoću *-er*, nastavka za drugu, iliti „žensku“ deklinaciju, pa onda glase: *føter* i *søner*⁹. Imenica *ting* je u ninošku takođe muškog roda, ali pluralu gradi nultim nastavkom *-[ø]* koji se inače dodaje imenicama srednjeg roda u trećoj deklinaciji. Imenica *dronning*, kao i sve ostale imenice izvedene sufiksom *-ing*, ženskog je roda u ninošku, ali uprkos tome nema *-er* nego *-ar* u pluralu u kom glasi: *dronningar*. Dakle, deklinira se po prvoj deklinaciji iako po rodu, kao odlučujućoj karakteristici za klasifikaciju u deklinacije, pripada drugoj, a ne prvoj deklinaciji prema kojoj se deklinira. Ovi slučajevi zato mogu da se definišu kao *nomina heteroclitica*, odnosno kao grupa imenica čija paradigma luta po deklinacijama.

Iako ima odstupanja, u ninošku – u odnosu na danski i bukmol – primećuje se najviši stepen deklinacijske i morfološke nivelacije. Za razliku od danskog, u kom se pluralizacija vrši na sinhronijski netransparentan način, u ninošku je rod onaj koji određuje deklinaciju imenice u množini. U tom kontekstu, pluralizacija u ninošku – kao što se može očekivati – odstupa više od danskog nego od bukmola.

Naposletku, videli smo u primerima *dame–damer* i *kvinne–kvinner* da se apokopa javlja i u ninošku. Uprkos tome, u gramatikama ninoška se ne govori o autonomnosti nastavka *-r*, kao što je slučaj u danistici i danskim gramatikama, pa je situacija u ninošku, samim time, ista kao u bukmolu. Drugim rečima, teorijski okvir je identičan u NO i BO.

⁹ Kod oblika *føter* i *søner*, kada ih uporedimo s oblicima *fot* i *son* u neodređenoj jednini, primećujemo još nešto: kombinovanu fleksiju. Pre svega, navedeni oblici za plural nastali su dodavanjem aditivne morfeme, tj. flektivnog nastavka *-er* na osnovu reči, u čemu se ogleda linearna distribucija morfema. Međutim, zapažamo da je i osnova sama prošla kroz modifikaciju u vidu umlauta koji se javlja u pluralu, ali ne i u singularu. Reč je o metafoniji koja je primer nekontenativnog tipa segmentacije morfema, gde – u ovom slučaju – imamo diskontinuirane morfeme *f_t* i *s_n*, u koje se na prazna mesta ubacuju supstitucione morfeme, tj. infiksi, u ovom slučaju morfeme *-o-* i *-ø-*. S obzirom na to da u oblicima *føter* i *søner* primećujemo istovremeno i linearni i nelinearnu distribuciju morfema, radi se o kombinovanoj fleksiji. Kombinovana fleksija je, inače, zajednička svim skandinavskim jezicima, pa u danskom nailazimo npr. na oblike: *fød–fødder* i *tand–tænder*, u bukmolu: *fot–fötter* i *tann–tenner*, a u švedskom: *fot–fötter* i *tand–tänder*.

2.3. Plural u savremenom švedskom jeziku

U tradicionalnoj svecistici je uvrežen stav da švedski jezik poznaje čak šest deklinacija. Stoga, kako se navodi u SAG, u savremenom švedskom postoji šest različitih nastavaka kojima se vrši pluralizacija, što znači da u švedskoj gramatici svaki nastavak predstavlja jedinstvenu deklinaciju (Teleman, Hellberg, & Andersson 1999: 63–64). Švedski nastavci su: *-or*, *-ar*, *-er*, *-r*, *-n* i *-[ø]*. Međutim, autonomni status nastavka *-r* je, kao i u danistici, poprilično diskutabilan jer nastaje usled apokope kod imenica čija se osnova završava na nenaglašeni vokal. Primer toga su imenice poput: *linje–linjer*, *same–samer*, *fiende–fiender*, *sko–skor* i *hustru–hustrur*. Shodno tome, u zavisnosti od izvora, u švedskom se govori ili o pet deklinacija (ako *-r* shvatimo kao alomorfsku realizaciju nastalu apokopom) ili o šest deklinacija (ukoliko *-r* ima samostalni status).

Još jedan švedski nastavak, pored pomenutog *-r*, koji se sastoji od jednog izolovanog konsonanta, i kojim se često opravdava postojanje konsonantskog nastavka u švedskom jeziku, jeste *-n*. On se takođe dodaje isključivo na reči kojima se osnova već završava na vokal. Primeri toga su imenice: *äpple–äpplen*, *hjärta–hjärtan*, *city–cityn*, *fly–flyn* i *rå–rån*.

Sa druge strane, za prvu deklinaciju i nastavak *-or* vezuje se neizbežna apokopa, budući da se taj nastavak, maltene bez izuzetka, dodaje na reči koje na kraju osnove imaju nenaglašeni vokal *-a*. Taj nenaglašeni vokal se potom redukuje ispred nastavka, kao u rečima: *gata–gator*, *mamma–mammor*, *känsla–känslor* i *flicka–flickor*. Shodno tome, apokopa u švedskom jeziku nije retkost, već je sastavni deo cele jedne deklinacije.

Zanimljivo je da distribucija nastavaka za nominalnu pluralizaciju u švedskom jeziku ipak, u određenoj meri, zavisi od gramatičkog roda imenice. Pa tako imenice prve deklinacije, odnosno one koje množinu grade nastavkom *-or*, isključivo su zajedničkog roda¹⁰. Iz istorijske perspektive, imenice prve deklinacije su u ranijoj fazi švedskog jezika, pre stapanja muškog i ženskog gramatičkog roda u jedan zajednički genus, tj. u *genus commune*, bile ženskog roda. Dakle, one odgovaraju nastavku *-er* u ninošku. Sa druge strane, imenice druge deklinacije, koje imaju *-ar* u neodređenoj množini, ranije su bile muškog roda, a danas su zajedničkog roda, što će reći da je ekvivalentan nastavku *-ar* u ninošku. Isto tako, nastavak *-n* se

¹⁰ U savremenom švedskom jeziku, kao i u danskom jeziku, imenice mogu da budu zajedničkog roda (*genus utrum*) ili srednjeg roda (*genus neutrum*). Zanimljivo je da u švedskom postoje određeni ostaci starog, tročlanog sistema gramatičkog roda, pa je, primera radi, imenica *människa* zapravo ženskog roda u savremenog jeziku.

javlja samo kod imenica koje su srednjeg roda u švedskom, dok se *-er/-r* i *-[ø]* vezuju za imenice i zajedničkog i srednjeg roda u savremenom švedskom jeziku, kao što je slučaj i u danskom.

Situacija s nastavcima za nominalnu pluralizaciju u švedskom jeziku podseća najviše na situaciju u bukmolu. Određeni nastavci se vezuju samo za imenice jednog roda, što će reći da su preduslovljeni gramatičkom rodom imenice na čiju osnovu se dodaju, dok se drugi vezuju za imenice oba roda. Iako u švedskom gramatički rod imenice i njena paradigma ipak nisu tako usko povezani kao u ninošku, izbor nastavka za pluralizaciju u švedskom jeziku nije ni toliko netransparentan kao što je u danskom.

3. Kontrastivna analiza skandinavskih oblika imenica u neodređenom pluralu

Skandinavski jezici se, kada je reč o nastavcima za neodređeni plural, kao što smo već videli, razlikuju među sobom. Nastavci poput *nultog* i *-er* zajednički su svim skandinavskim jezicima. Nastavke *-n* i *-or* nalazimo pak samo u švedskom. Sad se postavlja pitanje distribucije nastavaka, tj. da li kognatne reči u skandinavskim jezicima imaju iste nastavke u neodređenoj množini.

Tabela 2: Imenice zajedničkog (muškog i ženskog¹¹) roda

danski		bukmol		ninošk		švedski	
<i>sg.</i>	<i>pl.</i>	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>
hund	hunde	hund	hunder	hund <i>m.</i>	hundar	hund	hundar
kat	katte	katt	katter	katt <i>m.</i>	kattar	katt	katter
dag	dage	dag	dager	dag <i>m.</i>	dagar	dag	dagar
nat	nætter	natt	netter	natt <i>f.</i>	netter	natt	nätter
bog	bøger	bok	bøker	bok <i>f.</i>	bøker	bok	böcker
flaske	flasker	flaske	flasker	flaske <i>f.</i>	flasker	flaska	flaskor
stol	stole	stol	stoler	stol <i>m.</i>	stolar	stol	stolar
mand	mænd	mann	menn	mann <i>m.</i>	menn	man	män
kvinde	kvinder	kvinne	kvinner	kvinne <i>f.</i>	kvinner	kvinna	kvinnor
pizza	pizzaer	pizza	pizzaer	pizza <i>m.</i>	pizzaar	pizza	pizzor

¹¹ Budući da je ninošk jedini skandinavski jezik koji morfološki distingvira muški i ženski gramatički rod, a da su se u ostalim skandinavskim jezicima masculinum i femininum sveli na jedan zajednički rod, u ovoj tabeli, zajedno s imenicama zajedničkog roda u danskom, bukmolu i švedskom, prikazujemo imenice muškog i ženskog roda u ninošku. Kako bismo razlikovali rodove u ninošku, u tabeli smo uz imenice navedene u (neodređenom) singularu upotrebljavali oznaku *m.* za muški rod (genus masculinum) i oznaku *f.* za ženski rod (genus femininum).

hjerne	hjerner	hjerne	hjerner	hjerne <i>m.</i>	hjerner	hjärna	hjärnor
gås	gæs	gås	gjæss gjæser	gås	gjæser	gås	gæss
sang	sange	sang	sanger	song <i>m.</i>	songar	sång	sånger
mus	mus	mus	mus	mus <i>f.</i>	mus myser	mus	möss
telefon	telefoner	telefon	telefoner	telefon <i>m.</i>	telefonar	telefon	telefoner

Kao što je ilustrovano primerima u tabeli 2 i kao što smo opisali u poglavlju 2.1. u radu, u danskom imenice zajedničkog roda prilikom pluralizacije mogu za sebe da vežu bilo koji nastavak. Sa druge strane, u norveškom zapažamo dominantnost nastavka *-er*, ali i nekoliko reči, poput *mann*, *mus* i *gås*, gde se javlja nulti nastavak (u okviru kombinovane fleksije¹²). Isto važi za sve skandinavske jezike i primere u tabeli 2, s tim što u bukmolu kod oblika *gjæser*, u kom se javlja *-er*, primećujemo težnju da se *gås*, imenica zajedničkog roda, nivelše s ostalim imenicama muško-ženskog roda, kao što imenica *mus* u ninošku teži ka tome da se nivelše s ostalim imenicama ženskog roda prisvajanjem nastavka *-er* u pluralu. U tom pogledu, oblici *mus* i *menn* ostaju, uslovno rečeno, izuzeci u bukmolu, s obzirom na to da oni nemaju *-er* iako su muško-ženskog gramatičkog roda (kao što je slučaj u ninošku u dubletnom i alternativnom obliku *myser*, ili kao što je slučaj u nemačkom gde je nivelacija uzela maha, pa nailazimo na oblike *Maus–Mäuse* i *Mann–Männer*). Isto važi za sve skandinavske jezike.

Ono što ne važi za sve skandinavske jezike jeste uslovljenost deklinacije gramatičkim rodnom imenice, što je slučaj u ninošku. Shodno tome, preklapanja između ninoška, bukmola i danskog su slučajna, dok su preklapanja sa švedskim dijahronijski motivisana jer su se rodovi u švedskom održali znatno duže nego u danskom, pa se nekadašnji rodovi ogledaju u švedskim deklinacijama danas. Stoga, nije čudo ni što se nastavak *-ar* kojim se gradi(o) plural imenica muškog roda javlja mahom u istim rečima u ninošku i švedskom. Isto to važi za izjednačenost švedskog *-or* s nastavkom *-er* u ninošku. Tamo gde dolazi do razlika, kao na primer u obliku *hjärnor* u švedskom (gde se *-or* izvorno dodavalo imenicama ženskog roda) i obliku *hjerner* u ninošku (gde je *-ar* danas nastavak za

12 Naime, reč *man* je u norenskom glasila *maðr* u nominativu singulara, a savremeni oblik *mann* je u norenskom bio oblik za akuzativ. Oblik *menn* u pluralu (cf. englesko *man–men*) nastao je nelinearnom distribucijom morfema. Isti je slučaj s rečju *mus* nasleđenom od norenskog *mús* koje je u pluralu glasila *mýs* (cf. eng. *mouse–mice*). Prema tome, ovi oblici odstupaju od savremenog jezika po tome što kod novih reči nema nelinearne segmentacije.

imenice muškog roda), radi se, evidentno, o tome da su navedene i slične imenice sticajem okolnosti dobile različite rodove u ta dva standardna jezika (unutar skandinavskog dijalekatskog kontinuuma).

Tabela 3: Imenice srednjeg roda

danski		bukmol		ninošk		švedski	
sg.	pl.	sg.	pl.	sg.	pl.	sg.	pl.
hus	huse	hus	hus	hus	hus	hus	hus
land	lande	land	land	land	land	land	länder
træ	træer	tre	tre/trær	tre	Tre	trä	trän
knæ	knæer	kne	kne/knær	kne	kne	knä	knän
æble	æbler	eple	epler	eple	eple	äpple	äpplen
hjerter	hjerter	hjerter	hjerter	hjarte	hjarte	hjärta	hjärtan
papir	papirer	papir	papir papirer	papir	papir	papper	papper
barn	børn	barn	barn	barn	barn born	barn	barn
hoved	hoveder	hode	hoder	hovud	hovud	huvud	huvud
parti	partier	parti	parti partier	parti	parti	parti	partier
ben	ben	bein	bein	bein	bein	ben	ben
svar	svar	svar	svar	svar	svar	svar	svar
menneske	mennesker	menneske	mennesker	menneske ¹³	menneske	människa ¹⁴	människor

Kao što vidimo u tabeli 3, u danskom se prilikom pluralizacije imenica srednjeg roda javljaju svi nastavci koji postoje u danskom: *-(e)r*, *-e* i *[-ø]*. Iako je njihova distribucija u slučaju danskog sinhronijski netransparentna, u bukmolu primećujemo nastavak *-er* kod imenica koje imaju nenaglašeni vokal u finalnoj poziciji u osnovi i koje su višesložne, dok

13 Imenica *menneske* 'čovjek, ljudsko biće' u ninošku je srednjeg roda, ali kako NO navodi, rod ove imenice je posledica danskog uticaja. U ninošku postoji sinonimna imenica *menneskje* nastala unutar ninoška u kom je ona ženskog roda (uostalom, kao i imenica *människa* u švedskom), pa *menneskje* u pluralu glasi: *menneskjer*. To znači da *menneskje*, imenica ženskog roda, ima pravilnu promenu prema drugoj, tj. ženskoj deklinaciji, dok *menneske*, imenica srednjeg roda, ima pravilnu promenu prema trećoj, tj. neutralnoj deklinaciji, pa glasi: *menneske*.

14 Za razliku od danskog, bukmola i ninoška u kojima je ekvivalentna imenica srednjeg roda, ona je u švedskom jeziku, morfološki gledano, zajedničkog roda jer u određenoj jedinici dobija nastavak *-an* kao i sve ostale imenice zajedničkog roda. Međutim, imenica *människa* je zapravo sačuvala gramatički rod koji je imala pre nego što su se muški i ženski rod redukovali na jedan, pa je danas to imenica ženskog roda. Taj ženski rod se ne primećuje u paradigmi nego u sintaksi, budući da se u anafori švedsko *människa* zamenjuje isključivo ličnom zamenicom *hon* 'ona', kojom se referiše na imenice koje su u vanjezičkoj stvarnosti ženskog pola, dok bi trebalo, prema analogiji sa ostalim imenicama zajedničkog roda, da na nju referiše neaminatna zamenica *den* 'taj, ta, to'.

kod jednosložnih imenica srednjeg roda po pravilu vidimo nulti nastavak u pluralu, što u danskom pak nije slučaj. Kad uporedimo bukmol s ninoškom, vidimo da imenice poput *kne* i *tre* imaju dubletne oblike u bukmolu, ali ne i u ninošku. Dubletni oblik s nastavkom *-r* vezuje se za bukmol koji ne teži dedanizaciji, dok se oblik s nultim nastavkom vezuje za bukmol koji nastoji da redukuje danske osobine. Zato nije čudno što u ninošku, norveškom varijetetu zasnovanom na narodnom jeziku Norveške, a ne na danskom, bez izuzetka¹⁵ nailazimo na nulti nastavak u građenju plurala. Za razliku od ninoška, a u određenoj meri i bukmola, u kom primećujemo uniformnost nastavaka, u švedskom je, kao i u danskom, slika dosta komplikovanija pošto se javljaju različiti nastavci čija pravila distribucije nisu (uvek) jasna iz sinhronijske perspektive.

4. Zaključak

Iako se može reći da je tipološka izjednačenost skandinavskih jezika veoma velika, ipak postoje izvesne morfološke razlike koje nisu nužno transparentne. S jedne strane, nominalna pluralizacija u ninošku funkcioniše prema sopstvenim pravilima koja počivaju da gramatičkom rodu, dok u danskom jeziku to nikako nije slučaj budući da rod ne utiče na flektivni nastavak koji dobija imenica u neodređenoj množini, a bukmol i švedski pokazuju sličnosti sa sistemima u ninošku i danskom koji se među sobom najviše razlikuju. Dakle, nastavci u svakom jeziku imaju svoja sopstvena pravila i svoju jedinstvenu paradigmu uprkos tome što se reči kognatne. S druge strane, postoji određena veza među primerima na sva tri, tj. četiri skandinavska jezika. Pluralizacija u ninošku prati istu logiku koju je ranije pratila pluralizacija u švedskom jeziku. Međutim, ta sličnost između ninoška i švedskog ipak ne važi za imenice srednjeg roda koje u švedskom nemaju sasvim transparentnu pluralizaciju iz sinhronijske perspektive.

¹⁵ Jedini, uslovno rečeno, izuzetak u ninošku predstavlja imenica *hjarte* 'srce'. Ova imenica je jedna od ukupno tri reči (zajedno sa: *auge* 'oko' i *øyre* 'uho') koje u ninošku imaju dubletne oblike sa nenaglašenim vokalima *-e* i *-a* na kraju osnove, naime: *hjarta*, *auga* i *øyra*. Iako su uvek srednjeg roda, bez obzira na finalni vokal u osnovi, od tog vokala zapravo zavisi njihov oblik u neodređenoj množini, pa oblici *hjarte*, *auge* i *øyre* imaju sinkretičke oblike *hjarte*, *auge* i *øyre* u neodređenom pluralu, a oblici *hjarta*, *auga* i *øyra* u neodređenoj množini glase: *hjárto*, *augo* i *øyro*. Dakle, u ova tri slučaja nailazimo na nastavak *-o* koji se javlja samo u ninošku, i to samo u dubletnim oblicima, što znači da ni u jednom slučaju nije obavezan. U drugim skandinavskim jezicima ovog nastavka nema, čak ni u bukmolu, budući da nastavak *-o* pominje NO, ali ne i BO.

Isto tako, u bukmlu i danskom nastavci liče, ali jasno je da sličnost nije toliko inherentna koliko je u stvari posledica jezičkog kontakta između ova dva jezika i velikog uticaja danskog jezika na norveški bukml. Na posletku, sve sličnosti i razlike u oblicima za plural u danskom i švedskom jeziku su ili sasvim slučajne ili sinhronijski neprozirne. Isto važi za odnos danskog i ninoška. Čak ni izbor nastavaka nije u potpunosti isti ni u jednom skandinavskom paru. Prema tome, premda su skandinavski jezici tipološki poprilično slični, oni ipak pokazuju visok stepen razuđenosti i varijabilnosti među sobom.

Literatura

- Basbøll, H., Kjærbæk, L., & Lambertsen, C. (2011). The Danish noun plural landscape. *Acta Linguistica Hafniensia*, 43(2), 81–105.
- Bokmålsordboka og Nynorskordboka*. Språkrådet og Universitetet i Bergen. Dostupno na: <https://ordbokene.no/bm,nn/search?q=bok&scope=ei>
- Christensen, L. H., & Christensen, R. Z. (2019). *Dansk grammatik*. Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag.
- Golden, A., MacDonald, K., & Ryen, E. (2000). *Norsk som fremmedspråk – grammatikk*. Universitetsforlag, Oslo.
- Hultman, T. (2010). *Svenska Akademiens språklära*. Svenska Akademien, Norstedts.
- Jervelund, A. Å., Schack, J., Jensen, J. N., & Andersen, M. H. (2012). *Retskrivningsordbogen*. Dansk Sprognævn. <https://dsn.dk/ordboeger/retskrivningsordbogen/>
- Landrø, M. I., & Wangensteen, B. (1993). *Bokmålsordboka: definisjons- og rettskrivningsordbok*. Universitetsforlag, Oslo.
- Litteraturselskab, D. S. O., Hjorth, E., & Kristensen, K. (2003). *Den danske ordbog*. Dostupno na: https://ordnet.dk/ddo?set_language=da
- Rønhovd, J. (2018). *Norsk morfologi*. Kopinor, Oslo.
- Svenska Akademiens ordböcker*. Svenska akademien. Dostupno na: <https://svenska.se/>
- Teleman, U., Hellberg, S., & Andersson, E. (1999). *Svenska Akademiens grammatik*. Svenska Akademien, Stockholm.
- Versloot, A., & Adamczyk, E. (2018). Plural inflection in North Sea Germanic languages. In *Studies in language companion series*, 17–56.

A CONTRASTIVE ANALYSIS OF INDEFINITE NOMINAL PLURALITY ENDINGS IN MODERN DANISH, NORWEGIAN, AND SWEDISH

Summary: Modern Danish, Norwegian, and Swedish are commonly regarded as three distinct ausbau languages that have evolved from a shared Scandinavian diasystem. Consequently, the Scandinavian languages exhibit a remarkable degree of typological uniformity, particularly evident in their grammar. Despite numerous morphological similarities, the postfixes used for nominal pluralization are dispersed among the Scandinavian languages. As a result, plural noun forms do not consistently align across these languages and adhere instead to language-specific rules. Furthermore, the inventory of postfixes varies across the three languages, with any overlaps being either diachronically motivated or coincidental.

Key words: postfix, nominal pluralization, Danish, Norwegian, Swedish

Dodaci

Tabela 1: plural u ninošku

masculinum		femininum		neutrum	
sg.	pl.	sg.	pl.	sg.	pl.
båt	båtar	vogn	vogner	hus	hus
finger	fingerar	bok	bøker	hår	hår
bord	bordar	kvinne	kvinner	barn	barn
draum	draumar	dame	damer	bein	bein
herr	herrar	taske	tasker	land	land

Tabela 2: Imenice zajedničkog (muškog i ženskog) roda

danski		bukmol		ninošk		švedski	
sg.	pl.	sg.	pl.	sg.	pl.	sg.	pl.
hund	hunde	hund	hunder	hund <i>m.</i>	hundar	hund	hundar
kat	katte	katt	katter	katt <i>m.</i>	kattar	katt	katter
dag	dage	dag	dager	dag <i>m.</i>	dagar	dag	dagar
nat	nætter	natt	netter	natt <i>f.</i>	netter	natt	nätter
bog	bøger	bok	bøker	bok <i>f.</i>	bøker	bok	böcker
flaske	flasker	flaske	flasker	flaske <i>f.</i>	flasker	flaska	flaskor
stol	stole	stol	stoler	stol <i>m.</i>	stolar	stol	stolar
mand	mænd	mann	menn	mann <i>m.</i>	menn	man	män
kvinde	kvinder	kvinne	kvinner	kvinne <i>f.</i>	kvinner	kvinna	kvinnor
pizza	pizzaer	pizza	pizzaer	pizza <i>m.</i>	pizzaar	pizza	pizzor

hjerne	hjerner	hjerne	hjerner	hjerne <i>m.</i>	hjerner	hjärna	hjärnor
gås	gæs	gås	gjess gjæser	gås	gjæser	gås	gäss
sang	sange	sang	sanger	song <i>m.</i>	songar	sång	sånger
mus	mus	mus	mus	mus <i>f.</i>	mus myser	mus	möss
telefon	telefoner	telefon	telefoner	telefon <i>m.</i>	telefonar	telefon	telefoner

Tabela 3: Imenice srednjeg roda

danski		bukmol		ninošk		švedski	
<i>sg.</i>	<i>pl.</i>	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>
hus	huse	hus	hus	hus	hus	hus	hus
land	lande	land	land	land	land	land	länder
træ	træer	tre	tre/trær	tre	Tre	trä	trän
knæ	knæer	kne	kne/knær	kne	kne	knä	knän
æble	æbler	eple	epler	eple	eple	äpple	äpplen
hjerter	hjerter	hjerter	hjerter	hjarte	hjarte	hjärta	hjärtan
papir	papirer	papir	papir papirer	papir	papir	papper	papper
barn	børn	barn	barn	barn	barn born	barn	barn
hoved	hoveder	hode	hoder	hovud	hovud	huvud	huvud
parti	partier	parti	parti partier	parti	parti	parti	partier
ben	ben	bein	bein	bein	bein	ben	ben
svar	svar	svar	svar	svar	svar	svar	svar
menneske	mennesker	menneske	mennesker	menneske	menneske	människa	människor